

Gojko KASTRATOVIĆ*

GDJE JE CRNOGORSKI FILM DANAS?

Prelistavajući danas naše dnevne i nedjeljne novine i mjesečne časopise, nećemo saznati o našem filmu mnogo.

U posljednje vrijeme nijesam pročitao neku kritiku o našem savremenom filmu, a, bogami još gore, nijesam pročitao ni validan prikaz neke izložbe ili knjige, a da to nijesu nazdravičarski hvalospjevi. Ako ste vi pročitali, recite mi odmah da ne budem u pravu. Ta jalova retorika i te otrcane hvale nemaju mnogo smisla osim što obezvređuju sve.

U nedostatku relevantnih analitičkih prikaza o našem filmu, ko će odgovoriti na postavljeno pitanje?

Jedan dug vremenski period od početka naše kinematografije, crnogorski film i filmove crnogorskih autora, uglavnom su usputno vrednovali drugi.

O crnogorskom filmu, najviše je pisano u okviru pojedinih edicija, leksikona i enciklopedija. Objavljen je skroman broj memorijalnih zapisa. Jedino se u festivalskim osvrtima može naći veći broj kritičkih prikaza za naše filmove.

Kad je tako moramo se danas zapitati da li je potrebno novo vrednovanje nekih filmova minule crnogorske produkcije. Pogotovo kad znamo da su neki naši filmovi vrednovani u atmosferi naglašenih političkih tenzija. Mnogi filmovi crnogorskih autora i crnogorske produkcije su zato prećutani, kao na primjer filmovi: *Palma među palmama*, *Ne ubij*, *U ime naroda*, *Čovjek koga treba ubiti*.

Neki naši filmovi bili su žrtve festivalskih atmosfera, gdje je važio kriterij herojsko-ideoloških imperativa. Zato su ti filmovi jednostavno bili namjerno neprimijećeni. To se dogodilo filmovima: *Krvava košulja*, *U mreži*, *Sramno ljeto*, *Nebeski odred*. Na VIII festivalu jugoslovenskog igranog filma u Puli, selekciona komisija festivala, film *Nebeski odred* nije uvrstila u zvaničnu konkuru-

* Gojko Kastratović, reditelj

renciju. Festivalski žiri istog festivala javno se ogradio od selekcionarne komisije. Samo nedjelju dana kasnije na festivalu u Edinburgu, film dobija takve pohvale kakve nijedan naš film nije dobio.

Tri filma iz crnogorske produkcije trebalo je da budu zabranjeni za javno prikazivanje: *Ne ubij*, *U ime naroda* i *Između danas i sutra*. Zbog zabrane film *Između danas i sutra* dobio je novo ime *Tri koraka u prazno*. Naime, Savezna komisija za pregled filmova zabranila je film *Između danas i sutra*. Film je premontiran i u novoj verziji odobren za prikazivanje od strane komisije za pregled filmova Savjeta za kulturu Republike Crne Gore. U novoj verziji film se prikazivao u bioskopima pod naslovom *Tri koraka u prazno*. Ali, sindikalna podružnica i Komitet saveta komunista rečnog brodarstva iz Beograda tražili su u ime 3.400 brodaraca da se film ponovo zabrani jer, citiram: „film vređa članove kolektiva rečnih brodova, potpuno iskrivljuje lik brodarca i identifikuje ga sa kriminalcem”.

Savjet za kulturu Republike Crne Gore ponovo je gledao film i većinom glasova odlučio da se film može prikazivati u zemlji, ali da se zabrani njegova prodaja inostranstvu.

Ne bih sada dokazivao vrijednost ovih filmova. Možda bi primjerenije bilo posvetiti jedan okrugli sto samo ovoj temi. Prikazivanje ovih filmova u kinotečkom bioskopu samo po sebi otvoriće ovo pitanje. Biće veoma zanimljivo da li će ondašnji estetski kriteriji zadovoljiti kriterije današnjeg gledaoca i filmofila. Vidjećete da će većina ovih filmova biti prijatno iznenađenje za svakoga. Dakle, na osnovu navedenoga tvrdim da neminovno mora doći do provjere i prevrednovanja nekih ocjena koje su bile odraz interesa određenih političkih snaga i pristrasno intoniranih kriterija za jedan broj filmova iz ranijeg perioda crnogorske kinematografije. Nije moguće pod sugestijom ondašnjih političkih kriterija gledati današnjom optikom te filmove. Novo vrednovanje filmova naše kinematografije potvrdiće samo one autore koji nijesu udovoljavali potrebama političkog trenutka.

Nikako ne možemo izbjeći ni pitanje: Kako se danas vrednuje naša oskudna produkcija? Je li naš film danas bez artistske osobitosti, kako ga neki vide? Je li naš film danas stvarno samo kompilacija jedne globalne poetske strukture. Jesu li filmovi naših mladih autora nedovoljne refleksije naših životnih okolnosti ili su to isključivo fabularne koncepcije tipičnog?

Mislim da već nekoliko prvih kratkih igranih filmova najmlađe generacije: *Netaknuti suncem* i *Maske* Andra Martinovića, *Čud* Ognjena Radulovića i *Odmazda* Mirka Matovića sa filmovima autora prethodne generacije: *Opet pakujemo majmune* Marije Perović, *Pogled sa Ajfelovog tornja* Nikole Vukčevića, *Rođeni sutra* Draška Đurovića, *Izabranici* Rada Stanišića i *Imam nešto*

važno da vam kažem Željka Sošića apsolutno sadrže osobene kinostetičke stavove i unose u naš duhovni prtljag nešto novo što je opšteprihvaćena vrijednost. Zajedničko za ove crnogorske autore je da njih više ne interesuje simulirano junaštvo i individualni podvizi. Svakog od njih na svoj način interesuje tjesnac naše stvarnosti. Svi oni nose usud svoje artistske kapricioznosti. Dokle će oni stići, to u prvom redu zavisi od njihovih daljih kinostetičkih stavova, ali nije mi jasno zašto su obje ove generacije naših sineasta dočekani muklom tišinom. Osim uobičajenih vijesti o snimanju i najava o prikazivanju ili učešću na nekom od festivala kritičkih prikaza gotovo da nije bilo.

Pitam se da li mi imamo snage da prekinemo ovu mučnu tišinu naše preživjele zaostalosti? Možemo li mi da definišemo vrijednosne nivoe naše najnovije kinematografije i da ne čekamo da nam to neko drugi uradi? Možemo li da se sučelimo sa mogućim i sami saznamo gdje smo? Ko će to uraditi kod nas danas kad smo mi još na nivou proučavanja pojmova definisanih u oblasti stručne prakse?

Imajte na umu, istorija filma ukazuje da nivo teorije i kritičke svijesti dovodi do preporoda svake produkcije. Filmska teorija i estetički kriteriji oslobađaju svaku produkciju preživjelih normi, a filmskim stvaraocima ukazuje put kako da prođu hude i nepoznate sile na putu do svog trajanja. Samo tako ćemo sigurno dobiti odgovor na pitanje gdje je crnogorski film danas. Ovako, dugo ćemo slušati tu neprijatnu i muklu tišinu i tumarati u magli naših malograđanskih ideala, da je sve jednako nijedno.

